

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 1010 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Kursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish	49
Idrisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Mamlakatimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdoning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyoroova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилюла Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati.....	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari.....	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlarini.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalari ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishning afzalliklari	431
Khusanov Nodirbek Djumanazarovich	
Innovatsion g'oyalar va yangi ilmiy ishlanmalar asosida innovatsion mahsulotlar yaratishning boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish yo'llari.....	437
Daliyev Xusan Xojakbarovich	
Macroeconomic factors in the development of the banking performance	442
Mamadiyorova Madina Nuriddin kizi, Dr.Susanti Kurniawati, X.S.Umarov	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	449
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Ecological sustainability and trade: economic and environmental implications of uzbekistan's accession to the WTO	453
Mironshokh Sattarov, Denny Andriana, Sirojiddin Yangiboyev	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o'ziga xos tendensiyalari.....	458
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishning ilmiy – nazariy asoslari.....	468
Davletov Po'lat Torabayevich	
Ekoshahar tashkil etishda "yashil" belbog' hamda "yashil" makonning o'rni	476
Karimova Muqaddas Zabixullayevna	
Необходимость изучения механизма управления социально-трудовыми отношениями при переходе республики узбекистан на "зеленую" экономику.....	479
Раматов Зафарбек Жуманиязович	

Klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni.....	482
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
Soliqlarni raqamlashtirish: QQS ning muammo va istiqbollari	486
Abdulxayeva Shahnoza Muhammadiyevna	
Dehqon va tomorqa xo'jaliklarida sug'oriladigan yerlarning unumdorligini oshirish yo'llari.....	492
Xo'jageldiev Chorshanbi Pardayevich	
Topical issues of analytical support for financial resources management of business entities in modern conditions	498
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Исследование цифровой валюты центрального банка как новой формы денег	506
Якубова Шамшинур Шуҳратовна	
Структуризация прибыли предприятия, факторы формирования и выявление резервов её повышения.....	513
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Xorijiy mamlakatlarda oilaviy migratsiya masalalari.....	517
Kadirova Zulayho Abduhalimovna, Gaziyeva Sulxiya Saidmashrafvna	
Ta'limda innovatsion tadbirkorlikning tarixiy rivojlanishini asosiy bosqichlari.....	522
Madaminova Xusnidaxon Shuxratovna	
Integratsiya jarayonida bog'dorchilikda klasterlarni barpo qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar va tarkibiy o'zgarishlarga ta'siri	526
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Banklarning moliyaviy xavfsizligi va uning iqtisodiy xavfsizlikka ta'siri.....	532
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish istiqbollarini belgilash jarayonini ekonometrik modellash.....	535
Turgunov Odilbek Maripovich	
Zamonaviy pul-kredit siyosatining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi rolini baholash.....	542
Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich	
The unique characteristics of governance systems in various countries: a comparative analysis.....	549
Bozorboev Otamurod Nurmuxammad ugli, Denny Andriana, Usmanov Bunyod	
GREEN ECONOMY AND GREEN CHEMISTRY: principles, priorities, advantages and it's impact to the future.....	553
Fozilova Firangiza Komilovna, Zokirova Ferangiz Zafarovna	
Kichik biznesda yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirishning mohiyati va ahamiyati.....	557
Karimova Mavjuda Boxodirovna	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	562
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
Temir yo'l transportida yuk tashish samaradorligining iqtisodiy negizi tushunchasi va xususiyati.....	568
Shukurova Sultana Said Sultanovna	
Tashqi savdo va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro aloqalarining hozirgi holati va tendensiyasi.....	572
Hayitova Nigora Ilxomovna	
Mamlakat tashqi qarzini boshqarishning samarali yo'llari	576
Choriyev Fazliddin Ishkuvatovich	
A comparative analysis of investment risk management in the non-profit sector	583
Rakhimov Shoxrux Abduqaxxor O'g'li, Muhamad Arief Ramdhany	
Роль налога на доходы физических лиц в формировании бюджета узбекистана.....	587
Наврозова Фароғатхон	

Принцип работы электронных денег в форме электронных кошельков в банковском секторе	592
Ширинова Шохсанам Собир кизи	
Дальнейшее повышение эффективности деятельности постов удаленного электронного декларирования путем преобразования их структуры и алгоритма взаимодействия	598
Вахидова Феруза Алимовна	
Ishbilarmonlik muhitining mohiyati hamda uni baholashning zamonaviy usullari	603
Majidov Faxriddin Abdurazzok o'g'li	
Davlat moliyaviy siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	609
Jabborova Dilafruz Sodiq qizi	
Mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishida kichik biznes subyektlari faoliyatining ahamiyati	614
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	619
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Telekommunikatsiya sanoatining rivojlanish tendensiyalari	625
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
O'zbekistonda xizmatlar sohasi va uning amaldagi holati tahlili	631
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning atrof-muhitni yaxshilash va iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish munosabatlari tahlili	637
Raximova Mohinur Dilshod qizi	
OTMlarining ta'lim faoliyatini boshqarish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion shakl va metodlar	645
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsiya loyihalari samaradorligini baholashda moliyaviy modellashtirishning muhim jihatlari	651
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Internal factors influencing the competitiveness of the textile industry	657
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Mamlakatimiz tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholash dolzarbligi	662
Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich, Baltabaev Maxmud Toshpo'latovich	
Xalqaro bozordagi eng katta birlashish va sotib olish (m&a) opertsiyalari bo'yicha tahlili	667
Ahamdjonov Abdulloh Ahadjon o'g'li	
The impact of markets for innovative banking products on the economy	675
Abdurakhimova Dilara Karimovna	
Increasing the effectiveness of using marketing tools in public transport	686
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, G'iyosidinov Boburbek Baxtiyor o'g'li, Wang Cheng	
E-commerce strategies for global market expansion	694
Allanazarova Dilnoza, Gulnora Abdurakhmanova, Vanessa Gaffar	
Chinese commercial banks experience in asset diversification	704
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth	708
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
“Риск-ориентированный надзор в банковском секторе узбекистана: актуальные практики и вызовы”	712
Суюнов Жасур Бозорович	
Рейтинг устойчивости субъектов предпринимательства: некоторые теоретические и практические аспекты	715
Исроилов Баходир Ибрагимович, Ibragimov Boburshoh Boxodir ugli	

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish amaliyotini takomillashtirish yo'llari.....	718
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
O'zbekistonda moliyaviy razvedka xizmati faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	725
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li, G'aniyev Samariddin Murodullo o'g'li	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	730
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Budjet tashkilotlarida ichki auditni tashkil etish va uning uslubiyotini takomillashtirish.....	733
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda logistikaning nazariy va uslubiy asoslari.....	740
Mirzanova Nozima Maratovna	
Tijorat banklarining transformatsiyalash jarayonlarini masofaviy bank xizmat turlari orqali rivojlantirish	744
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi	
Budjet daromadlarini shakllantirishning xorij tajribasi	748
Saipnazarov Shaylavbek Aktamovich	
Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar – o'zbekistonni yanada rivojlantirish strategiyasining tarbiyaviy omili.....	753
Gulxayo Samandarova Abdulkarim qizi	
Potential of vineyard tourism in Cappadocia region	761
Xashimova Shaxnoza Shuxrat qizi	
Aloqa xizmatlarini ko'rsatishning bugungi muammo va yechimlari.....	767
Shirinova Gulnoza Xudoyor qizi	
Mamlakatlarga xos xatarlarni baholash metodologiyalari tahlili	771
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Tijorat banklarida faktoring operatsiyalariga ta'sir qiluvchi omillarning empirik tahlili	779
Usmonov Farrux Farxodovich	
A Comprehensive Analysis between Entrepreneurship and Unemployment in Uzbekistan.....	787
Shomurodov Tokhir Boymurod ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli, Kuziyeva Gulnoza Rashidovna	
English language competency as a catalyst for promoting sustainable development education in economics programs	792
Askarova Feruza Abdullaevna	
O'zbekiston misolida inson kapitali va tadqiqotlar boshqaruvini tadqiq qilish.....	798
Abdullayev Baxodir	
The role of insurance enterprises in securing global maritime trade.....	804
Sohibjamol Abirkulova	
Fond bozori orqali investitsiya faoliyatini moliyalashtirish yo'llari.....	809
Haydarov O'ral Axmadovich	
Bozor bahosi usullari asosida loyiha tannarxining bir qismi sifatida mehnat xarajatlarini hisoblashning iqtisodiy modeli.....	815
Suvonov Bekniyoz Baxtiyor o'g'li	
Анализ теоретического основы государственного внутреннего финансового аудита Республики Узбекистан.....	821
А.Нурниязов, Б. И. Исроилов	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning ahamiyati.....	829
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li, Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li, Botirova Hulkan Olimjonovna	
Innovatsion biznesni rivojlantirishning nazariy jihatlari.....	836
M.E.Ostanova	
O'zbekiston respublikasi davlat budjeti daromadlarini o'rta muddatli prognozlash.....	841
Fayzullayev Doston Mahmud o'g'li	

Conceptual Foundations of Applying Public-Private Partnership Mechanisms in the Tourism Sector	847
Saidov Utkir Uralboyevich	
Tijorat banklarining likvidligini ta'minlashda xorij tajribasi.....	852
Sattorova Nasiba G'anijon qizi	
Sanoat tarmog'ini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini statistik baholash.....	856
To'rayeva Zilola Turg'unovna	
Tadbirkorlik faoliyatida mijozlar bilan barqaror aloqalarni o'rnatishda CRM strategiyalarining roli.....	860
Xalilova Nafisa Komilovna	
Ways to improve the efficiency of banking services in our country	863
Muminova Masuda Bakhtiyorovna	
Agrar sohada investitsion loyihalarni tutgan o'rni va o'ziga xos jihatlari.....	867
Utanov Bunyod Kuvandikovich	
Анализ тенденций развития инновационной деятельности свободных экономических зон узбекистана.....	872
Ачилова Ширин Шавкат кизи	
Korxonani boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari	880
Nazarov Sherzod Abdusattor o'g'li	
Роль акционерных обществ в национальной экономике: анализ вклада крупных акционерных обществ в валовой внутренний продукт Узбекистана, их роль в создании рабочих мест и осуществлении инновационной деятельности	884
Халекеева Зоя Пирниязовна, Эшов Алишер Ахтамович	
Investitsiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini shakllantirishning mohiyati va nazariy asoslari	888
Ashurov Azizbek Asqaraliyevich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarining ahamiyati	892
Xakimova Gulzora Jamshidovna	
Xorijiy mamlakatlar miqyosida elektron xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari va ularning ko'rsatkichlari.....	896
Xudoyorova Mehrangiz	
Iqtisodiy o'sish samaradorligini ta'minlashda tabiiy va moliyaviy resurslardan unumli foydalanish masalalari.....	901
Xomidova Kamola G'olib qizi	
"Silk road stations" turizm rastalarini tashkil etish loyihasini amalga oshirishning tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlari	907
Suxrob Ramazonovich Bobokalonov	
Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda fond bozorining rolini oshirish mexanizmlari.....	916
Kamilova Iroda Xusnitdinovna	
Transport xizmatlari bozorini shakllantirish va rivojlantirishda ahamiyati	921
Muxtorova Indirabonu Yasharbek qizi	
Banklarda kredit operatsiyalari hisobi va tahlilini takomillashtirish yo'llari.....	927
G'olib Tashmanov, Hilolaoy Egamberdiyeva	
Innovatsion iqtisodiyotda telemeditsina xizmatlarini tashkil etishning zamonaviy shakllari.....	933
S.M. Raximova	
Marketing tadqiqotlarining iqtisodiy mazmuni, turlari va bozorni segmentlarga ajratish masalalari.....	937
Valiyeva Aziza	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning zarurati, bosqichlari va faoliyatining xususiyatlari.....	942
Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	

Boshqaruv hisobi tizimida budjetlashtirishning nazariy-metodologik jihatlarlari	949
Urmanova Umida Xakimdjanoyna	
Пути обеспечения инвестиционной привлекательности коммерческих банков узбекистана на основе зарубежного опыта	954
Тилеумуратов Азамат Азатович	
Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	959
Ozatbekov Yusupxon Farhod o'g'li	
Mamlakatimizning eksport imkoniyatlari va muammolari.....	964
Ansabxon ZAKIROV	
Цифровизация и прогнозные параметры экспортного потенциала субъектов малого бизнеса	967
Мирзахаликов Бобир Бахтиёрович	
Зелёный энергопереход как фактор устойчивого развития энергетики Узбекистана.....	971
Юсупов Ёкуб Рустамович	
Модели и тенденции развития формирующихся финансовых рынков	978
Кадилова Хадича Тураевна	
Yashil iqtisodiyot xususiyatlari va rivojlanish omillari.....	983
Israilova Shoirat Turg'unovna	
Davlat moliyaviy nazorati organlarining samaradorligini oshirish yo'nalishlari.....	987
Zuparov Abzaljon Batirjonovich	
Методика расчета устойчивого развития предприятий тэк на основе сводных интегральных индексов.....	991
Г.Ж. Аллаева	
Chet mamlakatlar pensiya tizimining o'ziga xos xususiyatlari.....	995
Tursunov Zohidxo'ja Orifovich	
Davlat fiskal va monetar siyosatining vujudga kelishi.....	1002
Xudaybergenova Nigora Turgunboyevna	
Aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda banklarning rolini oshirish	1005
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	

AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INNOVATSION LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHDA BANKLARNING ROLINI OSHIRISH

Saidaxmedova Aida Mirzayevna

TDIU "Bank ishi" kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda tijorat banklarining roli o'rganilgan. Loyihalarning samaradorligini oshirish va ularni takomillashtirishdagi muammolar, shuningdek, kelajakdagi istiqbollar tahlil qilingan. Aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish bo'yicha rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi o'rganilgan. Tijorat banklari tomonidan aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion loyihalarini moliyalashtirish bo'yicha amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: aksiyadorlik jamiyatlari, innovatsiya, investitsiya loyihasi, tijorat banklarining kreditlash amaliyoti, innovatsion faoliyatni boshqarish, kredit portfli.

Abstract: The article examines the role of commercial banks in financing innovative projects of joint-stock companies. The issues in improving the efficiency of projects and their development, as well as future prospects, have been analyzed. The experience of developed foreign countries in financing innovative projects of joint-stock companies has been studied. Practical proposals and recommendations for financing innovative projects of joint-stock companies by commercial banks have been developed.

Key words: joint-stock companies, innovation, investment project, commercial banks' lending practices, management of innovative activities, credit portfolio.

Аннотация: В статье исследована роль коммерческих банков в финансировании инновационных проектов акционерных обществ. Проанализированы вопросы повышения эффективности проектов и их совершенствования, а также перспективы на будущее. Изучен опыт развитых зарубежных стран по финансированию инновационных проектов акционерных обществ. Разработаны практические предложения и рекомендации по финансированию инновационных проектов акционерных обществ коммерческими банками.

Ключевые слова: акционерные общества, инновации, инвестиционный проект, кредитная деятельность коммерческих банков, управление инновационной деятельностью, кредитный портфель.

KIRISH

Mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy hayotni aksiyadorlik jamiyatlarisiz va ularning innovatsion loyihalarisiz rivojlantirish qiyin, ularni moliyalashtirishda tijorat banklarining roli muhim ahamiyat kasb etadi. Sababi shundaki, tijorat banklari innovatsion loyiha ishlab chiqaruvchi hamda xizmat ko'rsatuvchi korxonalarni kredit mablag'lari bilan ta'minlab, mamlakatimizda innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda asosiy pog'ona vazifasini bajaradi va shu orqali jamiyatda umumiy makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga o'z hissasini qo'shadi.

Mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklari tomonidan innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning ahamiyati yildan-yilga oshib bormoqda. Tijorat banklarining kreditlari yordamida iqtisodiyotning muhim tarmoqlari moliyalashtirilmoqda, yangidan-yangi innovatsion loyihalar bilan faoliyat ko'rsatuvchi korxonalar barpo etilmoqda, innovatsion texnologiyaga asoslangan ishlab chiqarishlar va xizmat turlari joriy etilib, yangi mahsulot turlarini yaratish ishlari rivojlantirilmoqda.

Tijorat banklari faoliyatining innovatsion va investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi roli borasida Sh. Mirziyoyev tomonidan "Bank investitsiya faoliyatiga o'z mablag'lari bilan birga, tashqarida moliyalashtirish manbalarini jalb etish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqishi kerak", deb ta'kidlanganligi, uning dasturida innovatsion loyihalarni mamlakatda ishlab chiqarishga keng tatbiq etish, ilm va ma'rifatni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, iqtisodiyotning rivojlanishini barcha bosqichlarida innovatsion loyihalarni moliyaviy ta'minlash masalalari inobatga olinganligi tadqiqotning bugungi kundagi dolzarbligini belgilab beradi.

Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish yo'lida oxirgi yillarda tijorat banklari tomonidan kreditlash hajmi bir necha o'n marotaba ko'paydi. Biroq bizga ma'lumki, rivojlanish va taraqqiyot jarayoni shiddatli raqobat tus olib,

muammolar asosida mukammallashib boradi. Banklar tomonidan innovatsion faoliyat bilan shug'ullanadigan korxonalarning loyihalarini moliyalashtirishda ularning likvidligi past degan baho berilmoqda. Bu korxonalarga bank kreditlarini ajratishda muammolar yuzaga kelmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish yo'llarini, yangi innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va boshqarish usullarining ilmiy-nazariy va uslubiy jihatdan chuqur tadqiq etish muhim vazifa hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

"Innovatsiya" atamasi (lotincha "innovato" so'zidan olingan) yangilash va yaxshilash degan ma'noni anglatadi. Innovatsiya mazmunida yangi deb qabul qilingan madaniyatning moddiy (nomoddiy) qiymati sifatida anglangan.

Iqtisodchi olimlarning fikrlariga to'xtalib o'tadigan bo'lsak, quyidagi xorijlik olimlar o'zlarining turlicha talqinlarini keltirib o'tgan, xususan:

I.L. Balabanov "innovatsiya" bu – nazorat, rejalashtirilgan usuli, yangi texnika va texnologiya, ishlab chiqarish, mehnat, xizmat ko'rsatish, boshqarishni tashkil etishning yangi shakliga kapital kiritishdan olingan natijani namoyon etadi deb tushuntirgan;

A.B. Borisov "innovatsiya" bu texnologiyalarning yangi turlarini ishlab chiqish, yaratish va tarqatish, yangi tashkil qilish shakllarini joriy etishga qaratilgan ijobiy faoliyat natijasini anglatadi deb hisoblaydi;

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlardan R. Gimush va F. Matmurodovlar "innovatsiya" deganda yangilik va yangilik kiritish degan ma'noni anglatishini aytib o'tgan;

B.E. Toshmurodova va N. Jiyanovalar fikriga ko'ra, "innovatsiya" tushunchasi o'z ichiga nafaqat texnik izlanishlarni, balki korxona ishi usulidagi yangiliklarni ham olishini aytib o'tgan.

Jahon banki innovatsiyani texnologiyalarni yoki jamiyatda nimadir yangi narsani amaliyotda qo'llanilishi deb tushuntiradi (World Bank Report, 2010).

G. Popov innovatsiya faoliyatini tugallangan ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalar natijalarini yoki takomillashgan texnologik jarayonda amalga oshiriluvchi, mahsulot ishlab chiqarish uchun erishilgan ilmiy-texnik yutuqlarni olish deb tushuntiradi. So'nggi yillarda butun jahon miqyosida sodir bo'layotgan moliyaviy-iqtisodiy inqiroz sharoitida innovatsion loyihalar va innovatsion faoliyatning ahamiyati yanada oshdi. Bu, o'z navbatida, mamlakatimizda banklarning innovatsion faoliyatida va umuman davlatning innovatsion siyosatida ijobiy o'zgarishlar vujudga kelishiga olib keldi.

Mazkur soha vakillarini qo'llab-quvvatlash maqsadida mamlakatda tijorat banklari tomonidan innovatsion loyihalarni kreditlash, mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiyalash sharoitida ularning rolini oshirish bugungi kunda dolzarb bo'lib turibdi.

Shu o'rinda iqtisodchi olim R.X. Karlibayevaning fikriga to'xtalib o'tadigan bo'lsak, iqtisodiy islohotlar sharoitida mamlakat milliy iqtisodiyotini modernizatsiyalash, mahsulot ishlab chiqarish sur'atini oshirishga qaratilgan iqtisodiy siyosatni jonlantirish talab qilinishini keltirib o'tgan.

Fikrimizcha, milliy iqtisodiyotni rivojlantirish hamda yangi ishlab chiqarishni tashkil etishda bank kredit resurslarini jalb qilish dolzarb masaladir. Chunki yangi ishlab chiqarishni tashkil etish va ularni amalga oshirishda yirik moliyaviy imkoniyatlar talab etiladi. Mazkur moliyalashtirish masalasining yechimi korxonalarga kreditlar berish bilan ta'riflanadi.

O'zbekistonda innovatsion g'oyalarni kreditlashga muhtoj korxonalar soni oxirgi yillarda tobora ortib bormoqda. Bunda kredit resurslari aylanma vositalarni xarid qilishga emas, balki strategik rivojlanish dasturlarini moliyalashtirishga yo'naltirilishi nazarda tutiladi. Ma'lumki, bu holda joylashtirilgan resurslar yuqori riskli va aksariyat hollarda tijorat loyihalarini amalga oshirish natijasida shakllanuvchi daromadlar hisobidan qaytib keladi.

Bugungi kunda tijorat banklari kredit siyosati va korxonalarni kreditlash amaliyotidagi kamchiliklar, jumladan, respublikada banklarning kreditlash tartibi hanuzgacha jahon standartlari va mijozlarning talablariga javob bera olmasligi, rivojlangan davlatlar tijorat banklarining kreditlash amaliyotining mamlakat tijorat banklariga tatbiq etilmayotganligi mazkur maqola mavzusining tanlanishiga sabab bo'ldi. Shu sababli tijorat banklarining bugungi kundagi aksiyadorlik jamiyatlarini kreditlash amaliyotidagi mavjud muammolarini aniqlash, xorijiy banklar kreditlash amaliyotining ustuvor tomonlarini amaliy tahlillar asosida o'rganish, ularning bu sohadagi ilg'or tajribalari, O'zbekiston tijorat banklari kreditlash amaliyotida joriy qilish yuzasidan aniq asoslangan ilmiy takliflarni taqdim etish ushbu ilmiy maqolaning dolzarbligini namoyon etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida innovatsion loyihalar bilan faoliyat ko'rsatuvchi korxonalarning mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni, rivojlanishi, o'ziga xos xususiyatlari va unda aholi ish bilan bandligini aniqlash bo'yicha dialektik

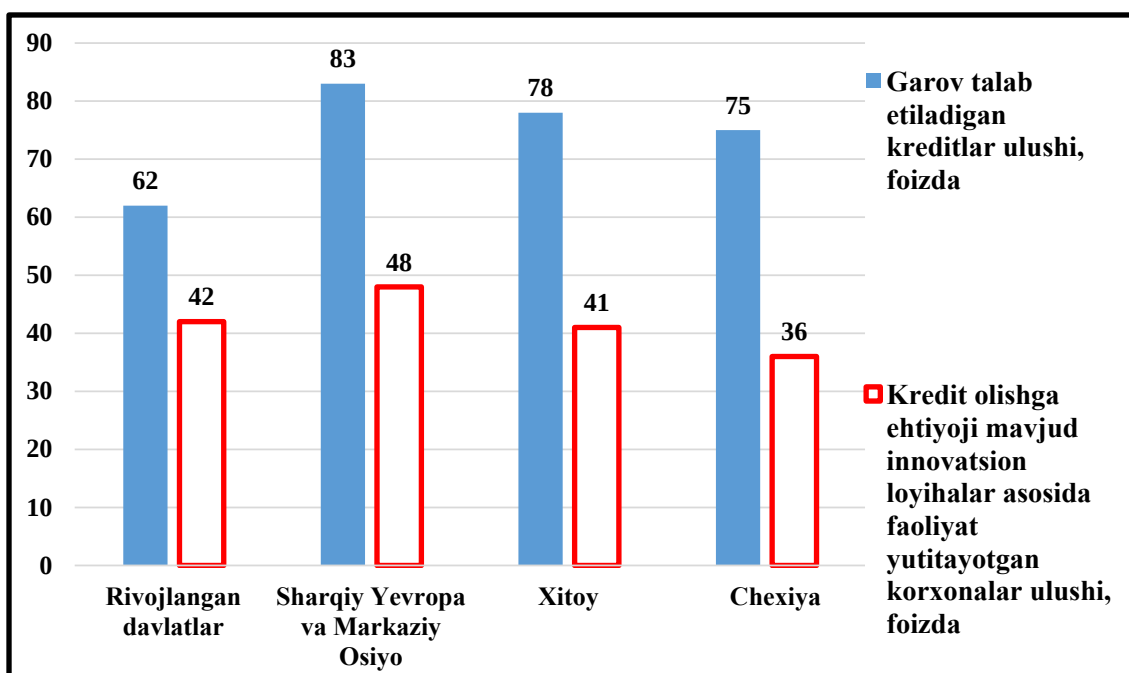

va tizimli yondashuv, kompleks baholash, qiyosiy va solishtirma tahlil, statistik va dinamik yondashuv hamda guruhlash usullaridan foydalanildi.

Iqtisodiyotning barqaror sur'atlarda rivojlanish omillaridan biri innovatsion loyihalarni moliyalashtirishdir. Ushbu jarayonda aholi ish bilan bandligining oshib borishi va bu ko'rsatkichlarni solishtirma tahlil qilish, shu asosda tegishli tavsiyalar ishlab chiqilishi bilan belgilanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, 2023 yilda innovatsion loyihalar asosida faoliyat ko'rsatadigan korxonalarining bank kreditlariga bo'lgan talabi rivojlanayotgan davlatlarda birmuncha yuqori hisoblanadi. Rivojlangan davlatlarda o'rtacha 40 foiz korxonalarning kredit olishga ehtiyoji mavjud bo'lsa, Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo mamlakatlarida ushbu ko'rsatkich 45 %dan 60 %gacha bo'lganligini kuzatish mumkin. Shu bilan birga, kreditlash jarayonida garov talab etilishi rivojlangan mamlakatlarda o'rtacha 60 %dan yuqori bo'lsa, Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo mamlakatlarida o'rtacha 80 %dan yuqori ekanligini ko'rsatish lozim (1-rasm).

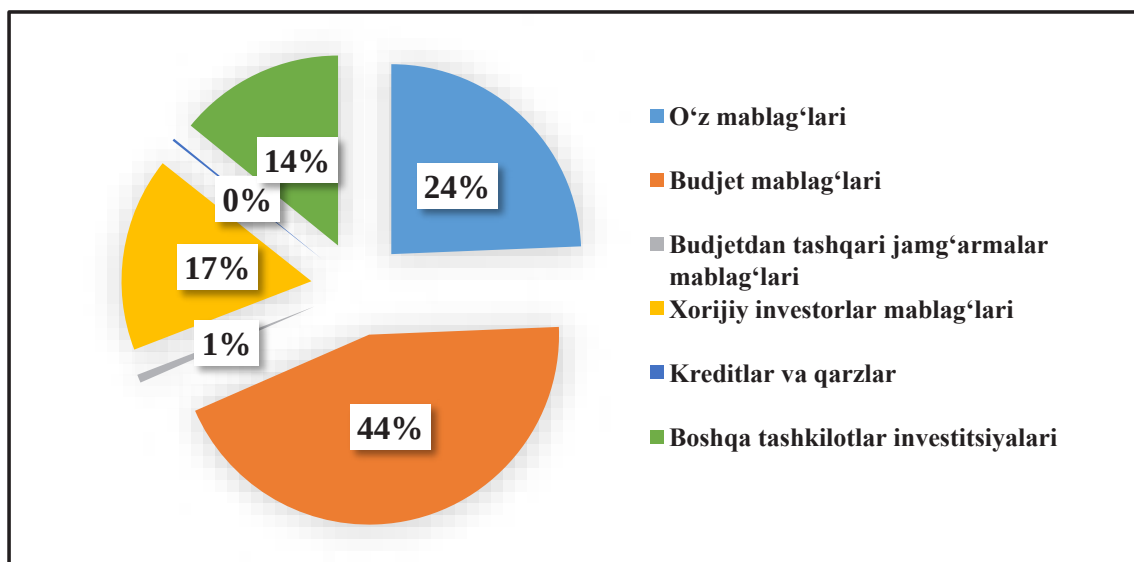
1-rasm. Jahonda innovatsion loyihalar asosida faoliyat ko'rsatadigan aksiyadorlik jamiyatlarining bank kreditlariga bo'lgan talabi, foizda¹.

Yuqoridagi davlatlar tajribasidan kelib chiqqan holda aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion loyihalarini kreditlash aholining turmush darajasini oshirish, aholi bandligi, ularning iqtisodiy faolligini oshirish kabi aniq ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qilishga yo'naltirilishi lozim. Dunyo amaliyotida sinovdan o'tgan investitsion kreditlashning tajribasidan O'zbekiston Respublikasida ushbu yo'nalishdagi bozorning shakllanayotganligi sharoitida uning ijobiy tomonlaridan foydalanish nazariy va amaliy jihatdan muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

MDH mamlakatlarini misol qilib olganda, Belorussiyada 2007-yilda "Innovatsion rivojlanish davlat dasturi"ning qabul qilinishi bilan ilmiy ishlanmalarning tijoratlashtirilishi respublikada innovatsion faoliyatning rivojlanishiga olib keldi. Mamlakat innovatsion infratuzilmasi ushbu sohadagi maslahat xizmatlari, axborot va tashkiliy yordam ko'rsatuvchi 80 dan ortiq kompaniyalarni tashkil qiladi. Turli texnoparklar, ikkita innovatsiya markazi, o'n bitta texnologiyalar transferti firmalari, uchta texnologiyalarni uzatish xalqaro markazlari va boshqa innovatsion infratuzilma tashkilotlari faoliyat yuritadi.

Belorussiyada innovatsiyalarni moliyalashtirish, asosan, aksiyadorlik jamiyatlari o'z mablag'lari va ayniqsa budget mablag'lari asosida amalga oshiriladi. Jami xarajatlarning deyarli 70 foizi bank kreditlari va budgetdan tashqari jamg'armalar mablag'i hammasi bo'lib bir foizni ham tashkil qilmaydi. Bunga, albatta, innovatsiyalar sohasidagi investitsiya loyihalarining yuqori riskli bo'lishi va qaytimning kelish ehtimoli nisbatan pastroq bo'lishi sababchidir. Shuning uchun Belorussiyada venchurli moliyalashtirishni keng ko'lamda rivojlantirish ustida ish olib borilmoqda(2-rasm).

¹ Manba: Jahon banki 2023 yilgi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

2- rasm. Belorussiya Respublikasida innovatsiyalarni moliyalashtirish manbalari tuzilmasi Manba: Belorussiya Respublikasi statistik to'plami, 2023.

O'zbekistonning texnologiya va innovatsion tizimida texnologik jarayon bugungi kunda oldingi marraalarda emas, shuning uchun xorijdan yangi bilimlar va texnologiyalarning kirib kelishi va o'zlashtirilishiga muhtojmiz. Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va xorij texnologiyalarini o'zlashtirish davlat innovatsiya siyosatining asosiy ustuvorliklaridan biri bo'lib qolmoqda. O'zbekiston iqtisodiyoti uchun yangilik hisoblanadigan mavjud innovatsiyalarni o'zlashtirish va moslashtirish ko'proq ahamiyatlidir.

Bugungi kunda aksiyadorlik jamiyatlarining rivojlanishi, jumladan, zamonaviy xizmatlar ko'rsatishi va raqobatbardosh mahsulotlarni ishlab chiqarishi uchun davlat tomonidan bir qancha ijobiy ishlar olib borilmoqda hamda ularni qo'llab-quvvatlash va moliyaviy yordam ko'rsatishga katta e'tibor berilmoqda.

Mamlakatimizda innovatsion aksiyadorlik jamiyatlarini moliyaviy ta'minlash tizimi bo'yicha yaxlit tasavvur hali shakllanmagan. Mablag'i bor yirik korxonalar kichik innovatsiya korxonalarining loyihalariga qiziqish bildirmayapti. Innovatorlarning o'zlari ham kredit muddati kichikligi, foiz stavkalarining yuqoriligi va garov ta'minotining yo'qligi tufayli kredit mablag'larini olmaslikka harakat qiladi. Moliyalashtirishning yetishmasligi – bu muammoning faqat bir tomoni, shuningdek, mablag'larni qanday qilib taqsimlashni ham bilish kerak.

Ammo 2017-yilda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarida iqtisodiyotni innovatsion yo'l orqali rivojlantirish strategiyasi belgilab berilishi natijasida tijorat banklari oldin risklilik darajasi yuqori va likvidiligi past deb hisoblab yurgan innovatsion faoliyat bilan shug'ullanadigan korxonalar bilan ishlashdan manfaatdorlik darajasi o'zgardi. Banklar tomonidan innovatsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish zaruriyati yuzaga keldi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion loyihalarini moliyalashtirishda tijorat banklarining rolini oshirish bo'yicha umumlashtirilgan quyidagi taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Respublikadagi asosiy tarmoqlarni modernizatsiya qilishni, xususan, innovatsion ahamiyatga ega bo'lgan investitsiya loyihalarini banklar tomonidan moliyalashtirishda loyihaviy moliyalashtirish usulidan foydalanish ko'lamini kengaytirish uchun banklarning o'z aktivlari hajmini oshirish;
- Tijorat banklarining aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion loyihalarini aniqlash, baholash va boshqarishning yangi uslubi yaratilishi;
- Tijorat banklarining investitsion loyihalarini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirishda asosiy e'tiborni banklar tomonidan innovatsion loyiha hujjatlarini ekspertizadan o'tkazish tartibini takomillashtirishga qaratish, va bunda nafaqat sonli iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan baholash, balki sifat jihatidan ham samaradorligini baholash mexanizmini joriy qilish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Балабанов И.Л. "Инновационный менеджмент". СПб.: Питер, 2001. – 120 с.
2. Norov A.R., Yuldashev J.A., Sattorova N.G., Turgunova K.S. & Ibragimov I.K. (2022). The Role of the Foreign Exchange Market in Ensuring the Stability of the National Currency in the Country. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 6, 20-27. Retrieved from <http://sjii.indexedresearch.org/index.php/sjii/article/view/207>

3. Борисов А.Б. "Большой экономический словарь". М.: Книжный мир, 2000. – 86 с.
4. Гимуш Р.И., Матмуродов Ф.М. "Инновация менеджмент": Иқтисодиёт олий ўқув юртлари учун ўқув қўлланма. Т.: Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти нашриёти, 2008. – 144 б.
5. Norov Akmal Ruzimatovich, Shamsiyev Nodir Muratovich, Norov Anvar Ruzimatovich, Rakhmatullayev Fayozjon Farxod o'g'li & Xolbozov Muzrof Yusup o'g'li. (2022). Issues of Improving the Operations of Commercial Banks in the Securities Market. Indonesian Journal of Innovation Studies, 18. <https://doi.org/10.21070/ijins.v18i.645>
6. Тошмуродова Б.Э., Жиянова Н. "Инновация фаолиятни молиявий рағбатлантириш". Ўқув қўлланма. Т.: IQTI-SOD-MOLIYA, 2006. – 110 б.
7. Попов Г. "О проблемах кризиса 2009 года". Retrieved from http://www.uptp.ru/content/Disp_Online.php?Num=1
8. Norov A.R., Haydarov O.A., Saipnazarov S.S. & Saidaxmedova A.M. (2022). Mechanisms to Ensure the Stability of the National Currency in the Republic of Uzbekistan. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 5, 393-400. Retrieved from <http://sjii.indexedresearch.org/index.php/sjii/article/view/157>
9. Карлибаева Р.Х. "Инвестицияларни ташкил этиш ва молиялаштириш". Тошкент, 2011. – 14 б.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

